

Finland på marsj vestover

103107

Se side 3 om norske frivillige

Av Tor Husby

Omveltningene i internasjonal politikk har ført til en dyptgående omkalfatring i finsk utenriks- og sikkerhetspolitikk. I 1992 skjedde følgende skjellsattende ting i rask rekkefølge: Vennskaps- og bistandspakten (VSB) med Sovjetunionen ble begravd, Finland søkte om EF-medlemskap og besluttet å kjøpe 64 FA 18 jagerfly fra USA. Like fundamentalt kommer selve nøytralitetsbegrepet til å bli omdefinert i løpet av 90-tallet.

Eventuelt medlemskap eller observatørstatus i Vestunionen mot slutten av dette tiåret vil bety en ny revolusjon for landet. Bindingene østover er borte. Finland er på rask marsj vestover. Alt dette påvirker også norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk. For oss er det av stor betydning at Finland samtidig moderniserer og omorganiserer forsvaret.

– Finland vil ha et sterkt forsvar fordi vi ikke kan regne med hjelp utenfra i en krise. Det er vårt ansvar å sørge for å ha et skikkelig vern av vårt territorium, som bl.a. består av den 1.300 km. lange grensen mot Russland.

Det er forsvarsattaché, oberstløytnant Tapani Hankaniemi, som sier dette til Norges Forsvar. Han etterfulgte oberst Juha Engström i 1991. Det finske forsvarsattachekontoret kunne forøvrig se tilbake på 30 års virksomhet i Norge i oktober.

FA 18

Som et ledd i realiseringen av dette sikkerhetspolitiske konseptet beslut-

tet Finland i år å kjøpe 64 amerikanske F-18 jagerfly, som skal leveres i årene 1995-2000. Prisen er ca. 19 mrd. kroner. Fra Tyskland kjøper Finland bl.a. ammunisjon, ingeniørmateriell, T-72 stridsvogner og artilleri, som alle stammer fra arsenalene i ex-DDR. For det tredje gjennomfører landet en viktig intern reorganisering av forsvaret fra 1. januar 1993.

Kjøpet av F-18 jagerflyene viser at

Finlands forsvarsattaché i Oslo, oberstløytnant Tapani Hankaniemi: – Vi kan ikke regne med hjelp utenfra i en krise. (Foto: Tor Husby)

Finland tar forsvaret på alvor til langt inn på 2000-tallet, presiserer Hankaniemi.

– Hvis Finland i år ikke hadde besluttet å fornye flyvåpenet, ville vi ha opplevet en periode uten luftforsvar.

– Jeg trodde ikke jeg skulle overleve 1. mai 1940, sier Oskar Næseheim i samtale med oberst Furuhoide. Næseheim var blant veteranene fra kampene. (Foto: Brynhild Marit Bergér Møllersen).

Flyvåpenet er oppsatt med MIG-21, Draken og Hawk. Men de to førstnevnte flytypene er aldersstegne og må tas ut av tjeneste før år 2000.

Finland uten flyvåpen i en labil internasjonalt situasjon ville ha vært en risiko. Også for nabolandene. Til tross for Finlands vanskelige økonomiske stilling, forsto politikerne alvoret.

De fleste F-18 flyene kommer til Finland som deler, og settes sammen av Valmet nær Tammerfors, i likhet med Hawk-flyene.

Oberstløytnant Hankaniemi er artillerist, og har tjenestegjort bl.a. som batteri- og kontorsjef i Nylands Brigade i to perioder. I tillegg til finsk militærutdannelse har han også to års generalstabskurs i Stockholm. Han kom til Oslo fra en stilling i Generalstaben i Helsingfors. Hankaniemi var UNTSO-observatør i Kairo og Jerusalem i 1976–77 umiddelbart før fredsavtalen mellom Israel og Egypt.

Nytt og billig

Forklaringen på at det kjøpes ex-DDR materiell er at det er billig, nytt eller lite brukt og kompletterer tilsvarende materiell i forsvaret. Med dette skal 2 panserbrigader og 5–6 jegerbrigader utrustes innen 1996. Finland vil tilsammen ha 2 av de førstnevnte og 10 av de siste i tillegg til 1 kystbrigade og 14 infanteribrigader med eldre materiell. Tysklandshandelen hjelper betydelig i moderniseringen av forsvaret.

Anskaffelsesprogrammet omfatter bl.a. i tillegg franske Crotale luftforsvarsraketter, som monteres på Sisukjøretøyer. Prisen er 1 mrd. norske kroner. Programmet avsluttes i 1995. I 1992 fullføres kjøpet av Saab RBS-15 raketter til kystforsvaret og «Helsinki»- og «Rauma»-klassen i marinen.

Påkrevet

– Utrustningen av brigadene var høyst påkrevet. Utstyret var så gammelt og mangelfullt at det ville ha svekket Finlands militære troverdighet. Vi var på grensen til dette, innrømmer Hankaniemi.

Han avviser at det er snakk om opprustning. For det første reduseres årets forsvarsbudsjett på ca. 14 mrd. norske kroner, med 8 pst. for 1993. For det andre viser statistikken for materiellanskaffelsene til Sveriges, Norges og Finlands forsvar i 20-årsperioden 1972–92 følgende tall:

Sverige 130 mrd. mark, Norge 50 mrd. og Finland 30 mrd. mark.

Oberstløytnant Hankaniemi sier at siden forsvaret hverken får flere penger eller flere stillinger, må det effektiviseres og rasjonaliseres. Fra årsskiftet endres fredsplaneringen. Til nå har forsvaret vært inndelt i 7 län og 23 distrikter. Heretter blir det tre landforsvarsområder: Nord-Finland, Vest-Finland og Øst-Finland, og 12 militærlän.

Personellet i Hovedstaben (FO) halveres, byråkratiet minskes og oppgaver delegeres til lokale staber og tropper. Sakkyndigheten plasseres der den behøves. Fra 1994 går man dessuten over til resultatstyring. Dette betyr ytterligere minsket styring ovenfra, og forsterket krav om mer kreativ tenkning fra personellet.

Fra årsskiftet gikk VSB-pakten med Sovjetunionen i graven. Pakten, som Stalin påtvang Finland i 1948, ga grunn til mange misforståelser. Bl.a. at Finland var i allianse med Sovjetunionen, noe som aldri var tilfelle.

Pakten førte likevel til at Finland kanskje ble for forsiktig, noe som førte til snakket om «finlandisering». Vi er glad over at den ikke lenger behøves, sier oberstløytnant Hankaniemi.

Stabilisering

Likevel er det for enkelt bare å fokusere på de negative sidene. VSB påførte ikke Finland skader, og ble et godt redskap i utenriks- og forsvarspolitikken. Ikke minst kunne man avise forsøkene fra finske kommunister om å rasere forsvaret. Pakten forpliktet bl.a. Finland til å forsvare sitt territorium med alle disponible midler. Uten VSB-pakten ville det ha blitt skapt en større uvisshet i Moskva om Finlands stilling. Vi kunne fått økt politisk press, og flere sovjetiske tropper langs grensen. Norge og Sverige måtte ha skjerpet sin sikkerhetspolitikk. Spenningen på hele Nordkalotten ville blitt høyere.

Finland har ikke definert en angriper – hverken under VSB-pakten eller senere. Nøytralitetsbegrepet er

Innen 1996 skal det finske forsvaret utruste 2 panserbrigader og 5–6 jegerbrigader med ex-DDR materiell. – Tysklandshandelen hjelper betydelig i moderniseringen av forsvaret, sier Tapani Hankaniemi. (Foto: Tor Husby).

nylig blitt tolket som alliansefrihet kombinert med et sterkt forsvar. Men alliansefriheten må omtolkes ved EF-medlemskap. Finland har ennå valgfrihet, kanskje frem til 1996, da landet må ta stilling til fullt medlemskap eller observatørstatus i Vestunionen, EF's forsvars- og sikkerhetspolitiske arm. Dette vil fundamentalt endre finsk utenrikspolitikk.

Når det gjelder Russland er demokratiseringen og friheten for de baltiske land det mest positive, mens den svekkede økonomien gir grunn til bekymring. Den kan føre til at udemokratiske elementer kan ta makten, og en flyktningestrøm til Finland.

Tyngdepunkt forskyves

Østersjøområdet er blitt viktigere for Finland. Sammenbruddet av Sovjetunionen har forskjøvet det militærpolitiske tyngdepunktet i Østersjøen fra Forbundsrepublikken/DDR til St. Petersburg-området på terskelen til Sør-Finland. Her bor 70 pst. av den finske befolkning, og 85 pst. av utenriks-handelen fraktes gjennom Østersjøen.

På grunn av nære kulturelle, språklige og geografiske forbindelser har

Estland stått Finland nærmest av de baltiske naboer. Også på det militære felt forsøker Finland å hjelpe. Det er donert tre gamle fartøyer til Estlands kystvakt, og i sommer inviterte man 30 elever til kortere militærkurs i Finland. 10 av de beste går nå videre på kadettkurs, mens 10 andre går på Befalsinstituttet.

Karelen

Oberstløytnant Hankaniemi's familie måtte flykte fra Karelen i 1939 da Stalins Røde hær angrep. Hans bestefar, som var sersjant i reserven, falt under Vinterkrigens siste dag. Derfor er det karelske problemet blitt personlig, til tross for at han ble født etter krigen.

Det tapte Karelen, som alltid har vært en del av Finland, diskuteres hyppig i media. Noen historiske fakta: 400.000 finner måtte forlate sine hjem, 90.000 falt, 200.000 ble såret. De materielle tap var enorme. Dette beviser at Finland ikke avsto sine områder frivillig.

Idag bor det 300.000 russere på det tidligere finske området. Hvis Karelen skulle bli finsk igjen, vil Finland få en

ny minoritet like stor som den finsk-svenske. Hankaniemi håper at det karelske spørsmål kan løses på en måte som både Finland og Russland kan bli tilfreds med, og at det kan bli et like godt samarbeid over grensen der som mot Sverige og Norge. Idag er det en økende turisme, grensehandel og kulturutveksling.

200 norske falt

Forsvarsattachéen er opptatt av de mange norske frivillige som hjalp Finland under Vinterkrigen (1939-40) og under Fortsettelseskrigen (1941-44). To nordmenn falt under Vinterkrigen, men over 200 i den siste fasen av krigen i Nord-Finland. Hvor mange som totalt deltok, vites ikke. Til tross for de store norske tapene forbigås de i stillhet, og ingen vet hvor de ligger begravd.

- Tiden krever at også denne delen av historien trekkes frem. Vi oppfatter det slik at de ville hjelpe, og de hjalp Finland, selv om de fleste havnet i tyske avdelinger. Den finske krigen hadde intet å gjøre med nazistisk ideologi. Den gjaldt vår eksistens og selvstendighet, avslutter Hankaniemi.

Spillereglene:

Om etikk

Aftenposten hadde nylig en spørreundersøkelse om yrke og etikk. Spørsmålet var hvilke yrkesgrupper som oftest kom i etiske dilemmaer. 28 prosent mente legene var mest utsatt, så kom sykepleiere, advokater, politifolk og politikere, og til slutt finner vi bankfunksjonærer og journalister på henholdsvis 3 og 2 prosent.

Forgjeves leter vi etter offiserene - de har tydeligvis ikke etiske konflikter. Denne yrkesgruppe som i krig får «fullmakt» til å drepe, og som kan kommandere sine landsmenn over dødgrensen, har ingen dilemmaer.

Også i fredstid kan de komme til å rå over liv og død, for eksempel når våpenbruk kan være aktuelt under håndhevelse av vår suverenitet. Taushetsplikten, lydighetsplikten og andre pålegg som lett kan vinge-

klippe menneskerettigheter og demokratiets spilleregler, skaper ikke problemer.

Hva med befalskorpsets ansvar overfor ungdommen og samfunnet?

Hva med ansvaret under ulykker og redningsaksjoner? FN-styrkene bringer inn en ny serie av etiske spørsmål. Hvis ikke befalet og Ola beskjeftiger seg med disse spørsmålene, blir de norske styrkene redusert til dyre leiesoldater.

Hvis befalet ikke har hatt vanskelige stunder, ja, våkenetter, i forbindelse med sitt ansvar og sine plikter, bør de snarest mulig søke seg et annet yrke. En befalingsmann må tenke gjennom de krav og utfordringer han kan bli stilt overfor i fred og krig. Psykologisk forsvaretsberedskap, kampmoral, utholdenhet og disiplin er helt ut avhengig av en slik etisk prosess.

Vi får håpe at Aftenpostens spørreundersøkelse på grunn av spørsmålstillingen eller andre feilkilder gir et galt bilde. Hvis ikke er Forsvarets folk redusert til umålende slaktere, og det har vidtrekkelige konsekvenser.

Werner Christie